

EDUCACIÓ I POLÍTICA: EDUCAR PER A LA VIDA, LA COMUNITAT I EL MÓN

PEP GRATAÇÓS I GUILLÉN

CEBIAE /SETEM

Segle XXI: una nova època per a recomençaments, reformulacions i noves preguntes que es fan enmig del desencís en què ens ha deixat aquesta postmodernitat eixuta, erma i escèptica amb què acaba el mil·lenni passat. I ara sembla que, a Occident, les utopies han envellit molts anys. En realitat, però, en alguns llocs continuen encara treballant-les i polint-les per contrarrestar velles opressions que, hàbilment, s'han reorganitzat i modernitzat per adaptar-se als nous temps, tot vestint-se amb noves disfresses: heus aquí el neoliberalisme carronyaire i depredador.

Una de les eines a l'abast per mantenir ben tensionada la impugnació de totes les formes d'injustícia és l'educació. El valor estratègic de l'educació és ben reconegut per aquest capitalisme reciclat de fi de segle: els governs fent reformes educatives, el Banc Mundial condicionant quantioses ajudes econòmiques als seus principis educatius, l'oferta privada mossegant rabiosa l'educació pública, etc. En realitat, tots han vist molt clar el nou valor: qui té el coneixement té el poder.

En aquest context, doncs, és urgent de recuperar la mirada política en el fet educatiu, entenent per política la capacitat de la persona per intervenir críticament en els afers de la comunitat a partir d'una pròpia subjectivitat madura, criteriosa i formada: el substantiu «política» bé que ens remet etimològicament a l'antiga polis clàssica, a la seva àgora i a aquella forma de democràcia participativa directa que allí s'hi conformava. I és en aquest sentit que cal recuperar la perspectiva política del fet educatiu: les escoles, els instituts, les universitats haurien de formar consciències crítiques, subjectivitats sòlides capaces d'impugnar injustícies i reclamar equitats, i fer això de forma ben exigent en el context d'aquest món tan desigual i desequilibrat que ens ha tocat de viure. En paraules del colombià Marco Raúl Mejía, es tracta, a l'escola, de «construir una autoestima y una primera identidad que permita relacionarse, desde la individualidad, con las tareas del mundo». Aquesta possibilitat que tenen els ciutadans de relacionar-se amb els afers del món és la gran por dels poderosos i és, també i alhora, la gran possibilitat dels

discordants, dels individus que, políticament conscients, rebutgen ser contempladors passius dels passos que va donant el nostre món i la nostra època. La por que tenen és que deixem de ser objectes polítics que només voten de tant en tant per passar a ser subjectes que interel·len, exigeixen, participen i decideixen. I quin lloc millor que l'escola per alimentar, en un procés llarg i ple d'oportunitats, la consciència crítica individual per preparar aquests ciutadans polítics que siguin capaços d'intervenir, decididament i amb criteri personal i solidari alhora, en aquesta nova polis moderna tan poc justa? L'escola –una vegada més utilitzant mots del pensador colombià i resseguint conceptes de l'educació popular– pot fer que la persona «se acerque a lo universal, pero desde su especificidad e identidad» i, des d'aquí, «ponerse en un proceso en el cual opta por unas maneras precisas de intervención en este mundo concreto que le tocó vivir, para transformarlo». Educar per a la vida, per a la comunitat i per a la transformació d'un món insostenible en les condicions actuals: això és educació i política. No s'hi valen neutralitats ni equidistàncies hipòcrites i covardes: les tres quartes parts de la humanitat que viuen dramàticament en la marginació i la perifèria –alguns, ni tan sols això...– en són la urgència.

El missatge és aparentment vell, aparentment desgastat pel canvi de mil·lenni. Ben fals: les injustícies i inequitats tan multiplicades l'actualitzen a l'instant i amb contundència. Aquests moments demanen ciutadans capaços d'acceptar el repte, i l'escola és l'àmbit més adequat per iniciar l'entrenament: l'escola pot desfer apaties i despertar somnis, pot trencar inèrcies i estimular accions. L'escola pot ser l'inici de la reelaboració d'un pensament crític avui en crisi que, revitalitzat i envigorit, retalli les ales a un pensament únic que ha pres ja massa volada.

Davant d'aquests reptes possibles, la nostra escola s'accontentarà observant els nostres infants i joves als Mac Donnals menjant hamburgueses decorades amb el vermell prefabricat del *ketchup*?

